

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Біологічний факультет
Кафедра ботаніки

Затверджено
на засіданні кафедри ботаніки
біологічного факультету
Львівського національного
університету імені Івана Франка
(протокол № 1 від 22 січня 2024_р.)

Завідувач кафедри ботаніки

Віталій ГОНЧАРЕНКО

Силабус з навчальної дисципліни

«Фітоіндикація стану довкілля»
що викладається в межах ОПП «Біохімія», «Біофізика», «Ботаніка», «Генетика»,
«Зоологія», «Мікробіологія», «Фізіологія людини і тварин», «Фізіологія рослин»
другого (магістерського) рівня вищої освіти для здобувачів
зі спеціальності 091 Біологія та біохімія

Львів 2024

Назва курсу	Фітоіндикація стану довкілля
Адреса викладання курсу	вул. Грушевського 4, 79005, Львів
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	біологічний факультет, кафедра ботаніки
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	09 Біологія 091 Біологія та біохімія
Викладачі курсу	завідувач кафедри ботаніки к.б.н. Гончаренко Віталій Іванович
Контактна інформація викладачів	vitaliy.honcharenko@lnu.edu.ua
Консультації по курсу відбуваються	Консультації в день проведення лекцій (за попередньою домовленістю, на вул. Грушевського 4, ауд. 329)
Сторінка курсу	
Інформація про курс	Курс передбачає формування знань про методи фітоіндикації для оцінки природних компонентів екосистем, стану і ступеня забруднення навколишнього середовища за допомогою фітоіндикаторів.
Коротка анотація курсу	Дисципліна «Фітоіндикація стану довкілля» є вибірковою дисципліною за спеціальністю 091 Біологія та біохімія для освітньо-професійних програм «Біохімія», «Біофізика», «Ботаніка», «Генетика», «Зоологія», «Мікробіологія», «Фізіологія людини і тварин», «Фізіологія рослин», яка викладається в III семестрі в обсязі 4 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою).
Мета та цілі курсу	Метою вивчення вибіркової дисципліни «Фітоіндикація стану довкілля» є ознайомлення з теоретичними основами та практичними засадами фітоіндикації стану довкілля, основними методами цієї галузі прикладної фітоекології, значенням фітоіндикації в системі моніторингу стану довкілля, кліматичних змін, індикації ґрунтів та їх стану, гідроіндикації, ландшафтної індикації тощо, а також способами відбору й підготовки рослинних матеріалів для фітоіндикації стану довкілля.
Література для вивчення дисципліни	Основна література: 1. Бессонова В.П. Методи фітоіндикації в оцінці екологічного стану довкілля: Навчальний

	<p>посібник для студентів біологічних спеціальностей університетів. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 196 с.</p> <p>2. Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мокін В.Б. Моніторинг довкілля: підр. для студ. вищих навч. закладів. 2-ге вид., перероб. та доп. Вінниця: ВНТУ, 2010. – 232 с.</p> <p>3. Гончаренко І.В. Фітоіндикація антропогенного навантаження: монографія. Дніпро: Середняк Т.К., 2017. – 127 с.</p> <p>4. Дідух Я.П. Основи біоіндикації – К.: Наук. думка, 2012. – 344 с.</p> <p>5. Дідух Я.П., Плюта П.Г. Фітоіндикація екологічних факторів – К.: Ін-тут ботаніки НАН України, 1994. – 280 с.</p> <p>6. Ольхович О.П., Мусієнко М.М. Фітоіндикація та фітомоніторинг: Метод. рек. / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка.– К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 64 с.</p> <p>7. Слободян В.О. Біоіндикація: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Видавництво “Полум’я”. 2004. – 196 с.</p> <p>Допоміжна:</p> <p>1. Барабаш О. В. Біоіндикація: словник-довідник. Нац. трансп. ун-т. – К.: НТУ, 2017. – 91 с.</p> <p>2. Мальцев В. І., Карпова Г. О., Зуб Л. М. Визначення якості води методами біоіндикації: наук.-метод. посібник. К.: Наук. центр екомоніторингу та біорізноманіття мегаполісу НАН України, НЕЦУ, 2011. – 112 с.</p> <p>3. Царенко О.М., Скиба Ю.А., Білоус О.П., Ковтун О.О. Екологічна біоіндикація: практикум для студентів за спеціальністю «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокристування». – К., 2011. – 70 с.</p>
Тривалість курсу	один семестр
Обсяг курсу	120 год, з яких 36 год лекцій, 16 год практич. занять і 72 год самостійної роботи
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу здобувач буде:</p> <p>знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> історію розвитку фітоіндикаційних досліджень, основні поняття й методи фітоіндикації,

	<p>концепції моніторингу та оперативної індикації, сутність, об'єкт, предмет, завдання, рівні, види моніторингу докiлля й місце в них фітоіндикації, принципи класифікації систем моніторингу; способи відбору й підготовки рослинних матеріалів для фітоіндикації стану докiлля, а також підходи до фітоіндикації кліматичних факторів, ландшафтної фітоіндикації та фітоіндикації ґрунтів і застосування фітоіндикаційних підходів в гідроіндикації.</p> <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> використовувати теоретичні знання і вміння для оцінки стану докiлля та моніторингу, відбирати й готувати рослинні матеріали для фітоіндикації стану докiлля, використовувати основні методичні підходи щодо використання з фітоіндикаційною метою даних про структуру рослинних угруповань, популяцій рослин (ценопопуляцій), ідентифікації з метою фітоіндикації пошкоджень рослин, організувати фітоіндикаційний моніторинг стану докiлля та інших параметрів середовища.
Ключові слова	Фітоіндикація, рослини-індикатори і рослини-монітори, фітоіндикаційні шкали, фітомоніторинг.
Формат курсу	очний
	проведення лекцій, практичних занять і консультацій для кращого розуміння тем
Теми	Наведено у табл. 1
Підсумковий контроль, форма	диф. залік у кінці семестру
Пререквізити	Для вивчення курсу здобувачі потребують базових загальнобіологічних і ботанічних знань.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	лекції, презентація (ілюстрація, демонстрація), пояснення, дискусія.
Необхідне обладнання	персональний комп'ютер, загальноживані комп'ютерні програми і операційні системи, проектор, гербарні зразки.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: практичні : максимальна кількість балів__20 балів - 2 доповіді, завдання (кейс 1, кейс 2) – 20 балів,

	активність на заняттях (рецензування, обговорення, аналіз інформації, виступи - 20 бали).
Питання до заліку (замірів знань)	Питання для самостійної роботи: Фітоіндикація – складова частина біоіндикації. Еколого-фізіологічні ознаки зміни довкілля під впливом забруднень. Рослини-індикатори і рослини-монітори. Фітоіндикаційні шкали та їх аналіз. Методи виявлення рослинних індикаторів. Загальні уявлення про фітомоніторингові дослідження. Фітоіндикація кліматичних факторів. Фітомоніторинг клімату. Ландшафтна фітоіндикація. Фітоіндикація ландшафтів. Фітоіндикація ґрунтів. Рослинні індикатори в гідроіндикації. Фітомоніторинг водойм.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано після завершенню курсу

Таблиця 1

Схема курсу навчальна практика (методи вивчення рослин)

Тиждень	Тема занять (перелік питань)	Форма діяльності та обсяг годин	Додаткова література / ресурс для виконання завдань (за потреби)	Термін виконання
1	Історія розвитку фітоіндикаційних досліджень. Фітоіндикація – як наукова екологічна проблема.	Лекції – 2 год, самостійна робота – 6 год		1 тиждень
2	Біоіндикація. Складові біоіндикації. Фітоіндикація – складова частина біоіндикації.	Лекції – 2 год, самостійна робота – 6 год		1 тиждень

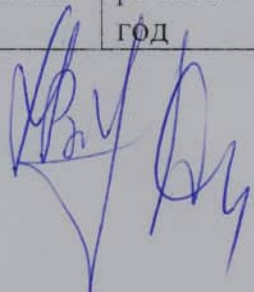

3	Індикаторні ознаки рослинності – показники умов довкілля. Рослини-індикатори і рослини-монітори. Оцінювання реакції рослин на забруднення. Фітоіндикаційні шкали та їх аналіз. Методи виявлення рослинних індикаторів.	Лекції – 2 год, самостійна робота – 6 год		2 тижні
4	Забруднюючі речовини і їх суміші, які впливають на рослинний покрив. Основні та другорядні забруднюючі речовини. Типові ознаки пошкоджень. Види рослин, які пошкоджуються озоном, і типові ознаки пошкоджень	Лекції – 2 год, самостійна робота – 4 год		2 тижні
5	Екологічна заміна рослинності і компенсація факторів місцезростань. Оцінка стійкості та динаміки екосистем на основі фітоіндикації.	Лекції – 2 год, самостійна робота – 4 год		1 тиждень
6	Індикація структури екосистем та екологічних факторів.	Лекції – 2 год, самостійна робота – 2 год		1 тиждень
7	Загальні уявлення про фітомоніторингові дослідження. Сутність, об'єкт, предмет, завдання, рівні, види моніторингу довкілля. Принципи класифікації систем моніторингу.	Лекції – 2 год, самостійна робота – 4 год		2 тижні
8	Фітоіндикація кліматичних факторів. Рослинні індикатори кліматичних факторів. Фітомоніторинг клімату.	Лекції – 2 год, самостійна робота – 2 год		1 тиждень
9	Ландшафтна фітоіндикація. Фітоіндикація ландшафтів. Фітоіндикація ґрунтів.	Лекції – 2 год, самостійна		1 тиждень

		робота – 4 год		
10	Рослинні індикатори в гідроіндикації. Фітоіндикація забруднення води. Фітомоніторинг водойм.	Лекції – 2 год, самостійна робота – 2 год		1 тиждень
11	Реакція рослин на умови техногенно забрудненого середовища.	Практ. зан. – 4 год, самостійна робота – 2 год		2 тижні
12	Види рослин, які пошкоджуються озоном, і типові ознаки пошкоджень.	Практ. зан – 2 год, самостійна робота – 2 год		1 тиждень
13	Фітоіндикація антропогенних впливів за морфологічними змінами рослин.	Лекція – 2 год, самостійна робота – 2 год		2 тижні
14	Методи синфітоіндикації та їх практичне застосування.	Лекція – 4 год, самостійна робота – 2 год		2 тижні
15	Використання фітоіндикаційних методів у палеоботанічних та палеоекологічних дослідженнях.	Практ. зан. – 2 год, самостійна робота – 2 год		1 тиждень
16	Використання фітоіндикаційних методів для санітарно-гігієнічної оцінки стану техногенного середовища.	Практ. зан. – 4 год, самостійна робота – 4 год		1 тиждень
17	Основи фітоіндикаційного картографування.	Практ. зан. – 2 год, самостійна робота – 4 год		1 тиждень

18	Використання фітоіндикаційних методів для палеокліматологічного реконструювання.	Практ. зан. – 2 год, самостійна робота – 6 год		1 тиждень
19	Принципи фітопопуляційної індикації антропогенно детермінованих сукцесій рослинного покриву.	Лекція – 2 год, самостійна робота – 6 год		1 тиждень
20	Принципи організації, структура та методи ведення фітоіндикаційного моніторингу стану довкілля.	Лекція – 4 год, самостійна робота – 4 год		1 тиждень

Автор

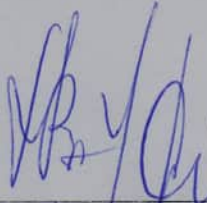

Віталій ГОНЧАРЕНКО

"Погоджено"

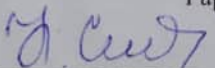
Голова методичної ради біологічного факультету

Віталій ГОНЧАРЕНКО

«18» _____ 2024 р.

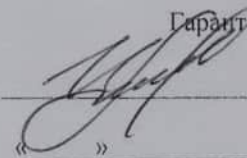
Гарант ОПП «Біохімія»

Наталія СИБІРНА

«___» _____ 2024 р.

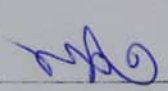
Гарант ОПП «Біофізика»

Марта БУРА

«___» _____ 2024 р.

Гарант ОПП «Ботаніка»

Анастасія ОДІНЦОВА

«17» _____ 2024 р.

Гарант ОПП «Генетика»

Наталія ГОЛУБ

«___» _____ 2024 р.

Гарант ОПП «Зоологія»

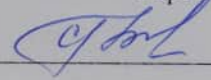
Андрій БОКОТЕЙ

« _____ » _____ 2024 р.

Гарант ОПП «Мікробіологія»

Світлана ГНАТУШ

« _____ » _____ 2024 р.

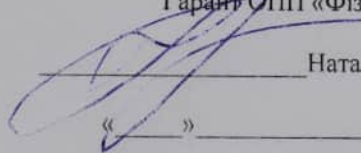
Гарант ОПП «Фізіологія людини і тварин»

Оксана ІККЕРТ

« _____ » _____ 2024 р.

Гарант ОПП «Фізіологія рослин»

Наталія РОМАНЮК

« _____ » _____ 2024 р.